

ATASOY MÜFTÜOĞLU

Muvahhiden Evrensele

Atasoy Müftüoğlu: Muvahhiden Evrensele

Ertuğrul Zengin

Editörler: Büşra Bulut & Lütfi Sunar

Yayın No: 62

Fikir ve Hareket İncelemeleri Dizisi: 6

ISBN: 978-625-7800-65-5

E-ISBN: 978-625-7800-68-6

1. Basım, Mayıs 2022

Yayın Yönetmeni: Yusuf Temizcan

Yayına Hazırlık: Betül Sezgin

Musahhih: Ayşe Tuđba Silahtar

İç Tasarım: Mert Demirci

Kapak Tasarım: Beyza Nur Onurcan & Mert Demirci

Konsept Kapak Tasarımı: Harun Tan

© İLEM Yayınları 2022

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Hazar Reklam Matbaacılık

Sertifika No.: 26482

İskitler / Ankara

Telefon: +90 312 278 50 77

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayi M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul

Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18

yayin@ilem.org.tr, ilem.org.tr/yayinlar

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneđi) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır.

ATASOY MÜFTÜOĞLU
Muvahhiden Evrensele

Ertuğrul Zengin

Fikir ve Hareket İncelemeleri Dizisi

Bu dizide 20. yüzyılda İslamcılık düşüncesi içinde etkili olmuş dergiler, isimler, meseleler ile ilgili kısa inceleme kitaplarına yer verilmektedir. İslamcılık düşüncesinin birikimini ve kapsamını ortaya koymak amacıyla yayımlanacak olan Fikir ve Hareket İncelemeleri dizisi, bu alanda sistematik olarak planlanmış ilk seri olma özelliği taşımaktadır. Bu çerçevede, meselelerin temel düzeyde anlaşılmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Yazar Hakkında

Ertuğrul Zengin

Ertuğrul Zengin 1985’de İstanbul’da doğdu. 2008 yılında, Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programını tamamladı. “The Political and Social Thoughts of Satı Bey: Exploring the Ideology of an Ottoman Patriot” adlı yüksek lisans teziyle Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü’nden 2010 yılında mezun oldu. 2017 yılında Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü bünyesinde “Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye’de İslamcı Öznenin Kurulumu ve Eylemi” isimli doktora tezini savundu. Doktora tezi Akıncılar Hareketi: 1970’lerde İslamcı Gençliğin Oluşumu ve Eylem başlığıyla 2021 yılında İletişim Yayınları tarafından yayınlandı. Türkiye’de İslamcı hareket üzerine çalışmalarını devam ettiren yazar halen Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

İçindekiler

Sunuş	ix
Önsöz	xi
Firak'tan Fark'a: Atasoy Müftüoğlu Düşüncesine Bir Giriş Denemesi	1
1980'lerde Açılan ve Kapanan Ufuklar: Muvahhide Duyulan Özlem	7
1990'lar: Yeni İslamcılık Tartışmaları, Arayış ve Tutunma	21
Devrim ile Muvahhid Arasında: Yeni Bir Tarih Şafağında Atasoy Müftüoğlu	30
Medine Vesikası Tartışmaları Karşısında Atasoy Müftüoğlu'nun Müstağniliği	34
Çekilirken Işıkları Yakmak: Devrimci Politiklikten Kamusal Entelektüelliđe	52
Entelektüelin Özgürleşmesi Olarak İlahi Şiarları Özgürleştirmek	58
Evrensel'e Çağrı: 90'ların Sonunda Müftüoğlu Düşüncesinde Arayışlar	61
Evrenselin İzinde: 2000'li Yıllarda Müftüoğlu Düşüncesinin Teşekkülü	77

Küresel Kuşatma Altından	
Çıkışa Dair Terennümler	82
Barbarlığa Karşı Evrensellik Olarak İslamcılık	85
Sahte Evrenselliklerden	
Sahih Evrenselliğe: Tarihi Yeniden Okumak	88
Arap Baharı ve 15 Temmuz Üzerinden	
Müftüoğlu Düşüncesinin 2010'lu Yılları	96
2010'lar Düşüncesini Toparlamak:	
Müftüoğlu'ndan Okuma Önerileri	106
Sonuç	110
Kaynakça	115

Sunuş

Fikir ve Hareket İncelemeleri dizisi ile Türkiye'deki düşünce birikimini yansıtan ve hemen hemen her alanda karşımıza çıkan temel isimler, dergiler, meseleler hakkında bir çerçeve ve özgün bir bakışın ortaya konulması amaçlanıyor. Dizide yer alan kitaplar Türkiye düşünce tarihinin farklı alanlarında merak edilen mevzuları ve isimleri kapsıyor. Bu çerçevede, dizide yer alan eserlerin meselelerin temel bir giriş düzeyinde anlaşılmasına katkı sağlaması hedefleniyor.

Bu seri, 2013 yılından beri İslamcı Dergiler Projesi kapsamında sürdürülen çalışmaların bir ürünüdür. 1908'den günümüze kadar yayın yapmış dergilerin dijitalleştirilip kataloglanarak erişilebilir bir hale getirilmesi bu sahaya dönük çalışmaların da genişlemesine yol açtı. Bu vesileyle, tekrar Türkiye'nin yakın tarihinde tartışmaya açılması gereken farklı fikir ve meseleler de açığa çıktı. Son yıllarda İDP'nin ortaya çıkardığı kaynak üzerinden yeni birçok çalışma yapıldı ve yapılmaya devam ediyor.

Bu dizide Türkiye düşünce tarihi içerisinde etkili olmuş ve iz bırakmış fikir ve hareketler detaylı ve

derinlikli bir şekilde inceleniyor. Zamanla genişleyecek dizide yer alan eserlerin meseleleri etraflıca ve farklı bir gözle yeniden okunması amaçlanıyor. Dizide fikirlerin bir hareket içerisinde olduğu dikkate alınarak her bir fikri ve ismi meydana çıkararak arka plana ve harekete özel bir önem verildi. Dizide yer alan eserlerde konuların farklı boyutları, bilinmeyen yanları ve çeşitli tezahürleri özel olarak inceleniyor. Her bir kitap ele alınan meselenin düşünce tarihi içerisindeki konumuna ve katkısına özel olarak ışık tutuyor.

Bu dizide yer alan kitaplar ilgili konu kapsamında güncel çalışmaları olan isimler tarafından yazıldı. İçerik ve biçim bağlamında bir standart dahilinde hazırlanan kitapların her biri ele aldığı konuyu derinlemesine inceliyor. İncelemenin derinliğine ek olarak bu dizide yer alan eserlerin okunurluğuna da özel önem verildi. Bu doğrultuda eserlerin hem çok uzun olmaması hem de kolay takip edilebilir olması gözetildi. Bunu sağlamak üzere kitaplar arası geçişlilikler ve bağlantılar titiz bir şekilde takip edildi. Ayrıca eserlere gerektiğinde arşiv malzemeleri, görseller ve birincil kaynaklardan alıntılar da ilave edilerek içeriğin daha da zenginleşmesi sağlandı.

Bugüne kadar hiç çalışılmamış konular kadar çokça konuşulan fakat derinlemesine çalışılmamış birçok mesele bu dizide müstakil olarak ele alınıyor. *Fikir ve Hareket İncelemeleri* dizisi Türkiye'deki düşünce hayatı, siyasal hareketler ve toplumsal değişimler üzerine çalışanlar ve bu alana ilgi duyan herkes için temel bilgi kaynağı olma niteliği taşıyarak okuyucuların istifadesine sunuluyor.

Önsöz

Türkiye’de İslamcı hareket ve düşünceyle ilgili yazmak, fikir yormak, araştırmak, bir döküm yapmak, yapılan döküm üzerinden bir analiz geliştirmek bütün bu süreçler kolay süreçler değil. Buradaki zorluk temelde İslamcılığın İslam ile ilişkisinden kaynaklanmaktadır. İslamcılık bir dinin adıyla İslamcılık bir toplumsal hareketin ve ideolojinin adıdır. Ancak bu ikisi arasında İslamcılığın İslam’dan kaynaklanması, en azından bunu iddia etmesi bakımından bir özsel ilişki söz konusudur. İslamcılık öncelikle İslam’ın nasıl anlaşılması gerektiği sorusu üzerinde durur. Ardından bu anlayışın devamında nasıl bir hareket yöntemi belirleneceğine kafa yorar. Yaşadığımız çağda hangi araçlarla hangi amaçlara nasıl yürünecektir? Bütün bu sorulara akademik olarak dışarıdan bir gözle bakarsanız kendinize bazı sonuçlara çıkarabilirsiniz, bu sonuçlar akademik mecralarda paylaşılabilir, tartışılabilir. Ancak daha zor olanı meselelere hem biraz içeriden hem de biraz dışarıdan bakmakta ortaya çıkıyor. Müslümanlık, İslam dini, İslamcılık bunlar araştırmacı olarak sizin sübjektivitenizin bir parçasıysa burada neyin iç neyin dış olduğunu belirlemek zorlaşıyor. Çünkü tüm

bu süreçler akidevi olarak olduğu gibi tarihsel-sosyal bir varlık olarak da 21. yüzyılın 22. yılında Türkiye’de yaşayan bir Müslümanı yakından ilgilendiriyor.

Ne olursa olsun araştırmalar, çalışmalar ve tartışmalar bir yerden başlatılmalıdır. Atasoy Müftüoğlu Türkiye İslamcılığın evrenselci-devrimci damarının önde gelen isimlerinden biridir belki de en önde gelenidir. Onun fikirlerini tartışmanın İslamcılık adına öğreteceği çok şey var. Ancak ben bu çalışmada sadece öğrenmekle ya da okuyucuya öğretmekle yetinmedim. Kendimi tartışmanın içine çekmekten imtina etmediğim gibi, okuyucuyu da Müftüoğlu’nun geçtiği izleri takip ederek tartışmaya ve fikirleşmeye çağırdım. Bütün bir hikaye, Müftüoğlu’nun entelektüel hikayesi, alternatifler içerisinde nereye oturuyor, bu hikayenin Türkiye’deki İslamcılık hikayesi içerisindeki yeri nedir, güçlü yanı, zaafı nedir bunları gücüm yettiğince gündeme getirmeye çalıştım.

Bundan sonra ne yapılmalıdır? Fikrin inşasına devam etmelidir, İslamcılığın o ya da bu kurum, şu parti, o politikacı eliyle, aracılığıyla bitmesi, bitirilmesi söz konusu değildir. İslamcılık hiçbir şey değilse bir entelektüel mecradır ve bu entelektüel mecra kalem oynatanlar ve okuyanlar mevcut oldukça kendisini yeniden üretecektir. Evet bu üretim yeni şartlarda kendi özne ve araçlarını var ederek devam edecektir, zaten tarihin bir cilvesi olarak her dönemin kendine has şartları ve şartların üreteceği yeni inisiyatifler söz konusu olacaktır.

Atasoy Müftüoğlu; Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil gibi üstatların ardından yetişen, bu üstatları belirli noktalarda aşmayı başarmış ancak belirli noktalarda da onların söz söyleme, konuşma kültürünü de tevarüs etmiş bir entelektüel-politik şahsiyettir. 1980’ler ve 90’lar boyunca Türkiye’de İslamcılık belirli dergi çevre çevrelerinde azımsanmayacak bir tartışma kültürüyle kendisini var

ederken 2000'ler sonrasının bir fetret devri, yalnızlaşma görüntüsü verdiğini söyleyebiliriz. Şimdi 2010'ların sonu ve 2020'lerin başında İslamcı geleneğe yeniden dönmek bu geleneği üretici eleştiriye tabi tutarak ileriye doğru yürümek zarureti doğmuştur.

Söz konusu geleneği yeniden inşa etme zaruretini kendi bünyesinde duyan ve biz araştırmacıları bu zarurete davet eden Lütfi Sunar Hoca'ya ve *Fikir ve Hareket İncelemeleri* serisinin bir parçası olarak çıkan bu çalışmaya öneri ve destekleriyle katkıda bulunan Büşra Bulut'a şükranlarımı arz ederim.